

6. Андреев А.М. Фізика. Лабораторні роботи з творчими завданнями : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / А.М. Андреев, О.Ю. Осипов. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2013. – 228 с.
7. Збірник різнорівневих завдань для державної підсумкової атестації з фізики / [Гельфгат І.М., Колебошин В.Я., Любченко М.Г., Манакін В.Л., Ненашев І.Ю. та ін.]. – Х. : “Гімназія”, 2003. – 80 с.
8. Пат. 44726 Україна, МПК (2009) G09B 23/00. Демонстраційний магазин опорів / А.М. Андреев, Я.В. Івашкевич, М.А. Дмитренко та ін. ; заявник та патентовласник Запорізький національний університет. – № 200904892 ; заявл. 18.05.2009 ; опубл. 12.10.2009, Бюл. № 19.

УДК 378.147:81:37.014.6

ПРОБЛЕМИ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Белікова І.В., викладач

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

У статті доведено доцільність розв'язання проблеми контролю якості професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови на сучасному етапі розвитку освіти, що пов'язана з подоланням низки суперечностей. Розглянуто моделювання змісту й структури вчительської діяльності. Проаналізовано поняття «професійна компетенція майбутніх учителів іноземної мови». Розглянуто критерії оцінювання рівня набутих знань.

Ключові слова: компетенція, контроль, учитель іноземної мови, професійна підготовка.

БЕЛИКОВА И. В. ПРОБЛЕМЫ КОНТРОЛЯ КАЧЕСТВА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА / Коммунальное учреждение «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия» Харьковского областного совета, Украина.

В статье доказана целесообразность решения проблемы контроля качества профессиональной подготовки будущих учителей иностранного языка на современном этапе развития образования, связанная с преодолением ряда противоречий. Проанализированы понятия «профессиональная компетенция будущих учителей иностранного языка». Рассмотрены критерии оценки уровня приобретенных знаний.

Ключевые слова: компетенция, контроль, учитель иностранного языка, профессиональная подготовка.

BELIKOVA I. V. THE PROBLEM OF QUALITY CONTROL OF TRAINING FUTURE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES / Communal Institution "Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy" Kharkiv Regional Council, Ukraine.

The article proves feasibility of solving the problem of quality control of training future teachers of foreign languages at the present stage of education associated with overcoming a number of contradictions. Modeling content and structure of teaching activities. Analysis of the concept of "professional competence of future teachers of foreign languages." Under the present conditions of open access to any information professional knowledge of the teacher are determined not only by the content of knowledge, but also the ability to transfer them in a way that promotes interaction, discussion, dialogue and argumentation. It follows that, along with knowledge of scientific facts teacher who has professional competence, should use interactive technologies for their processing. Analyzed the classification of types of control according to the level of formation of professional knowledge and skills. In order to adequately assess the professional knowledge and skills of future foreign language teachers the criteria that take into account spontaneous (the work done in class without preparation) and normative (compliance with the practical application of knowledge in the form of skills). Elements of these criteria in assessing the level of formation of professional knowledge are: spontaneous criterion line content, completeness and volume response, regulatory and scientific nature of knowledge, literacy narrative evidence. Determined the feasibility of using interactive technologies to overcome difficulties and successful execution of tasks objectively facing modern school in the way of reform.

Keywords: competence, control, foreign language teachers, professional training.

Постановка проблеми. Стратегія розвитку сучасного українського суспільства в умовах соціально-економічних реформ об'єктивно потребує підвищення вимог до освітньої системи та професійної підготовки фахівців високої кваліфікації. Цей процес супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії, практиці та визначається системою концептуальних ідей і поглядів на стратегію й основні напрями розвитку освіти. Постає проблема підвищення рівня професійної компетентності майбутніх учителів, здатних вільно й активно мислити, моделювати навчально-виховний процес, самостійно генерувати, втілювати нові ідеї та технології навчання та виховання. Усе це зумовлює необхідність модернізації системи контролю якості професійної підготовки майбутніх учителів на основі впровадження нових підходів і сучасних управлінських технологій в освітній простір вищих навчальних закладів. Отже проблема контролю якості підготовки майбутніх учителів іноземної мови є актуальною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У психолого-педагогічній літературі проблема управління якістю професійної підготовки майбутніх учителів має багатоаспектне теоретико-методологічне висвітлення. Концептуальні засади управління якістю професійної підготовки розглядали вітчизняні та зарубіжні дослідники (Д. Алферова, В. Бездухов, Є. Березняк, Л. Большаков, Ю. Варданян, Ю. Васильєв, Р. Гільмеєва, І. Гришина, В. Зверєва, Ю. Конаржевський, М. Кондаков, В. Кричевський, Н. Кузьміна, Т. Лукіна, В. Маслов, Л. Мітіна, А. Маркова, В. Панасюк, М. Поташник, Е. Соф'янц, В. Стрельников, А. Субетто, Є. Хриков, Т. Шамова, Л. Шевчук та ін.).

Розвиток теорії та методології управління в галузі вищої педагогічної освіти, обґрунтування закономірностей, принципів, функцій управління освітою у ВНЗ здійснені провідними вітчизняними та зарубіжними вченими: Є. Березняком, Ю. Васильєвим, Т. Дем'янчуком, В. Зверєвою, Ю. Конаржевським, Р. Кнушевицькою, Я. Колібабюк, М. Кондаковим, В. Кричевським, Т. Лукіною, В. Масловим, В. Панасюком, М. Поташником, О. Романовським, Н. Селівестровою, А. Субетто, А. Харківською, Є. Хриковим, Т. Шамовою та ін.

Аналізуючи розробленість проблеми контролю та моніторингу якості професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови, слід зазначити, що вона відображена в працях таких видатних учених – І. Вакарчук, Л. Гриневич, Ф. Жерар, А. Забульоніс, Г. Ковальова, Е. Красновський, Л. Краснокутська, К. Краснянська, В. Луговий, А. Майоров, Є. Михайличев, Ю. Нейман та ін.

Також вагоме значення мають праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, у яких розглядається проблема підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови: К. Авраменко, Б. Бігич, І. Бикова, І. Зязюн, Е. Позднякова, В. Радул, Я. Черньонков та ін.

Разом з тим, проведений теоретичний аналіз наукових досліджень свідчить про те, що контроль якості професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови, відповідно до вимог сучасності, потребує вдосконалення.

Формулювання цілей статті – довести доцільність розв'язання проблеми контролю якості професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови на сучасному етапі розвитку освіти, що пов'язана з подоланням низки суперечностей. Проаналізувати поняття «професійна компетенція майбутніх учителів іноземної мови». Розглянути критерії оцінювання рівня набутих знань

Виклад основного матеріалу. Важливим напрямом реформування у сфері освіти стає модернізація управління, пошук нових, відкритих і демократичних моделей. Для досягнення цієї мети першочерговим є налагодження високопрофесійного супроводу

управлінських рішень, подолання фрагментарності статистичних та соціологічних досліджень та підготовка всебічної інформації з цієї проблеми.

Сьогодні в Міністерстві освіти і науки України проводиться робота над формуванням вимог та рекомендацій щодо структури та змісту нових стандартів вищої освіти, які мають бути сформовані на основі компетентнісного підходу до визначення змісту підготовки та системи кредитів ECTS згідно з принципами Болонського процесу. Мова йде не про повну заміну існуючого змісту освіти, а про зміщення акцентів в оцінці значущості його результатів, де професійна компетентність майбутнього фахівця стає основним системотвірним фактором, що визначає зміст освіти, зокрема, педагогічної [11].

Аналіз світових тенденцій у галузі професійно-педагогічної освіти засвідчує зростання вимог до педагогічного професіоналізму вчителя. Основою професійної підготовки педагога XXI ст. стають розвивальна складова та формування особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє критично мислити, опрацьовувати інформацію, використовувати набуті знання та вміння для творчого вирішення проблем, усвідомлює свою відповідальність, постійно працює над особистісним і професійним зростанням, уміє досягати поставлених цілей. Згідно з новою освітньою парадигмою вчитель повинен оволодіти фундаментальними знаннями, професійними вміннями та навичками діяльності свого профілю, досвідом творчої, дослідницької, соціально-оціночної діяльності.

Для визначення цілей професійної підготовки вчителя іноземних мов, у світлі головних компонентів загальнорекомендованої моделі навчання слід враховувати специфіку та діапазон вирішення навчальних завдань – формування загальних компетенцій студентів, вдосконалення володіння видами мовленнєвої діяльності у конкретній сфері спілкування, збагачення або диверсифікація стратегій. Найважливішим завданням професійної підготовки студентів факультету іноземної філології у вищому педагогічному навчальному закладі є формування необхідного рівня професійної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови.

Під професійною компетенцією розуміють сукупність теоретичних знань з педагогіки, психології, методики викладання іноземних мов, прикладної лінгвістики та вмінь їх практичного застосування в роботі в загальноосвітньому навчальному закладі. Поняття "знання" як компонент професійної компетенції майбутнього вчителя іноземних мов можна розглядати з точки зору його змісту та засобів його передачі. Змістом професійних знань є понятійно-фактична складова навчального матеріалу, яка включає взаємопов'язані факти, закономірності, теорії, узагальнення, терміни [10, с. 232].

Слід зауважити, що процес засвоєння професійних знань тісно пов'язаний з розвитком професійного мислення, завдяки якому студенти здатні виділяти істотні ознаки педагогічних фактів, явищ, ситуацій, аргументувати їх, прогнозувати результат, приймати власне рішення [2, с. 77]. Відповідно до ієрархії мисленнєвих дій, можна виділити п'ять рівнів сформованості у студентів професійних знань:

- розуміння: студенти можуть визначити та інтерпретувати сутність базових фахових понять на основі їх категоріального аналізу;
- застосування: студенти використовують знання сутності базових фахових понять у стандартних ситуаціях під керівництвом викладача;
- аналіз: студенти зіставляють основні категорії, визначають взаємозв'язок між ними, використовують набуті знання в нестандартних ситуаціях;

- синтез: студенти встановлюють логіко-структурну залежність між основними педагогічними поняттями, розробляють опорні схеми окремих питань, виступають з доповідями, повідомленнями;

- оцінка: студенти оцінюють значення різного матеріалу у цілісній системі професійних знань, ґрунтуючись на чітких критеріях оцінки [10, с. 17-18].

Тому, головною властивістю професійних знань є усвідомлення, вмотивованість вибору способу виконання педагогічної дії. Уміння в системі професійної підготовки вчителя іноземних мов – це здатність незалежно виконувати педагогічні дії на основі оволодіння засобами, прийомами та застосування засвоєних знань на практиці [10, с. 137].

Моделювання змісту й структури вчительської діяльності уможливило виокремлення восьми видів умінь, на розвиток яких слід спрямувати процес професійної підготовки: 1) проєктувальні (вміння спроектувати, спланувати будь-який вид роботи); 2) адаптаційні (вміння застосовувати свій план у конкретних навчальних умовах); 3) організаційні (вміння організувати будь-який вид роботи); 4) мотиваційні (вміння мотивувати учнів до навчальної діяльності); 5) комунікативні (вміння спілкуватися на уроці і поза ним); 6) уміння контролю і самоконтролю; 7) пізнавальні (вміння вести дослідницьку діяльність); 8) допоміжні (вміння співати, малювати, грати на музичному інструменті тощо) [6, с. 14].

Саме ці вміння разом складають стрижень проблеми підготовки вчителя іноземних мов, який має загальнометодичну підготовку і може працювати як у різних типах ВНЗ, так і на різних рівнях навчання – початковому, базовому, профільному. Специфіка функціонування зазначених умінь і використання необхідних знань має знайти адекватне відбиття в системі професійної підготовки вчителя іноземних мов. Але, слід зазначити, що професійна підготовка не може здійснюватися без належного контролю.

Доцільність розв'язання проблеми контролю якості професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови пов'язана з необхідністю подолання суперечностей між:

- законодавчо закріпленою необхідністю створення результативно діючої системи управління якістю професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови і недостатньою теоретичною розробленістю теоретико-методологічних засад, що її забезпечують;
- необхідністю підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови та недостатнім рівнем ефективності управління якістю їх професійної підготовки;
- високими вимогами до якості професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови та відсутністю спеціально розробленої системи контролю якості їх професійної підготовки;
- між потребою в системному підході до контролю якості професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови та відсутністю системи контролю, зокрема показників та критеріїв, які надади б змогу кількісно її оцінювати.

Виявлені протиріччя свідчать про те, що сьогодні система управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі потребує здійснення перетворень та приведення її у відповідність до міжнародних стандартів якості вищої освіти, що зумовлює необхідність розробки ефективної системи контролю якості професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови.

Вирішення проблеми підвищення якості професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови передбачає також здійснення адекватного контролю за рівнем сформованості професійних знань і умінь. З класифікації типів контролю [3, с. 183] можна виділити такі: контроль певних досягнень – контроль володіння, контроль знань – контроль умінь, контроль з боку інших осіб – самоконтроль.

Контроль досягнень вважається експертизою досягнення специфічних цілей – контроль того, чому навчили. Тому він пов'язаний з тижневою / семестровою роботою, підручниками, навчальним планом. Контроль досягнень, орієнтований на курс навчання, представляє внутрішню перспективу. У свою чергу він може бути організований у формі попередньої перевірки через письмову контрольну роботу, фронтальне опитування, усну перевірку окремих груп студентів, тестування, колоквиум (міжсесійний контроль) або у формі заліку, курсової роботи (рубіжний контроль), семестрового та державного іспитів (підсумковий контроль).

Контроль володіння є експертизою того, що студент може знати / робити у зв'язку із застосуванням предмета в реальному світі. Він представляє зовнішню перспективу та здійснюється переважно під час педагогічної практики в загальноосвітніх навчальних закладах учителем-методистом та іншими фахівцями.

Контроль знань вимагає від учня відповісти на запитання різного типу для того, щоб продемонструвати ступінь своїх професійних знань. Контроль умінь вимагає від студента виконати професійно-методичні завдання усно чи в письмовій формі під час прямого тестування. Отримавши інформацію про результати оволодіння студентами певною сумою професійних знань і умінь, викладач має точно оцінити отримані дані. Тому слід добрати систему критеріїв, які б при чинних цілях навчання забезпечили адекватність оцінки отриманої інформації. Для адекватної оцінки професійних знань і умінь майбутніх учителів іноземної мови такими критеріями є ті, що враховують спонтанність (тобто робота виконується в аудиторії без попередньої підготовки) і нормативність (тобто відповідність вимогам практичного застосування знань у вигляді вмінь).

Складниками цих критеріїв при оцінюванні рівня сформованості професійних знань є: 1) спонтанний критерій: відповідність змісту, повнота й обсяг відповіді; 2) нормативний і науковий характер знань, грамотність викладу, доказовість. Контроль професійних умінь здійснюється за допомогою зазначених критеріїв так: 1) спонтанний критерій: обсяг, повнота, самостійність відповіді; 2) нормативний критерій: грамотність викладу, відповідність рішення поставленій меті, доказовість, науковий характер викладу, творчий підхід до вибору методів, відповідність запропонованих прийомів етапам формування навичок / умінь, віковим особливостям учнів і обраному підходу до навчання іноземної мови.

Контроль з боку інших осіб здійснюється викладачем або студентами під час проведення заняття та передбачає передусім корекцію помилок студентів. Самоконтроль – це розумове вміння, яке забезпечує порівняння результатів власного виконання навчального завдання (програми) зі змістом і зовнішнім оформленням відповідного (заданого) іншомовного матеріалу [5, с. 272]. При здійсненні самоконтролю відбувається самокорекція.

Актуальним для нашого сьогодення є впровадження відповідних європейських стандартів у навчанні іноземних мов в Україні. Шлях до розв'язання завдань, пов'язаних із цим процесом, лежить через гуманізацію освіти, особистісно орієнтований підхід у навчанні та створення умов для розвитку навичок ведення успішних міжкультурних діалогів.

Передумовою успішної реалізації освітньої функції навчання майбутніх учителів іноземних мов є формування їхньої лінгвосоціокультурної компетенції [7].

Більше того, ознайомлення з побутом, культурою та історією народу носія мови підвищує розуміння важливості опанування мови, що вивчається й пов'язану з цим активність навчальної роботи школярів.

Соціокультурний аспект забезпечує: практичну мовленнєву, комунікативну спрямованість навчання іноземної мови, чиїм завданням є найбільш успішна підготовка учнів до майбутнього спілкування. Ідеться, насамперед, про:

- створення умов для зацікавленої активної навчальної діяльності школярів;
- використання можливостей рольових ігор: комунікативної діяльності, програвання соціальних ролей, реалізації вербальних і невербальних засобів спілкування. Усе це підвищує мотивацію учнів, викликає в них потребу в спілкуванні, інтерес до нього;
- створення на заняттях з іноземної мови соціокультурних умов, наближених до автентичних у країні виучуваної мови, що дає змогу успішно готувати учнів до іншомовного усного й письмового спілкування з представниками цієї країни, формувати в них комунікативну і соціокультурну компетентність;
- можливість поширення принципів комунікативного методу на навчання іншомовного аудіювання, читання, письма.

У сучасних умовах відкритого доступу до будь-якої інформації професійність знань учителя вже визначається не тільки змістом цих знань, а й здатністю передавати їх таким шляхом, який сприяє взаємодії, обговоренню, діалогу, аргументації [8: 570]. Із цього випливає, що, поряд зі знанням наукових фактів, вчитель, який має професійну компетенцію, має використовувати інтерактивні технології їх опрацювання.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації, що сприяє формуванню дидактичних знань і вмінь студентів, виробленню цінностей, розвитку мотиваційної сфери майбутніх учителів [1].

Використання інтерактивних технологій допомагає певною мірою здолати труднощі та успішно виконати завдання, що об'єктивно постають перед сучасною школою на шляху її реформування. Особливим є вплив новітніх інформаційних технологій (зокрема комп'ютерних) у навчально-виховному процесі на розвиток мотиваційної сфери майбутніх учителів початкової школи. Формування пізнавального інтересу має певні закономірності та стадії перебігу. Одна з них полягає в тому, що становлення пізнавального інтересу відбувається паралельно з вирішенням навчально-пізнавальних завдань. У нашому випадку процес розвитку пізнавального інтересу підпорядковується тим завданням, які повинен виконувати викладач із метою формування професійної компетенції майбутніх учителів іноземної мови [1].

Висновки.

Зважаючи на протиріччя, які існують у сучасній системі управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі, виникає необхідність перетворень, та приведення її у відповідність до міжнародних стандартів якості вищої освіти, що зумовлює необхідність розробки ефективної системи контролю якості професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови.

Отже, вчитель іноземних мов повинен мати загальнометодичну підготовку для того, щоб працювати як у різних типах ВНЗ, так і на різних рівнях навчання – початковому, базовому і профільному.

Проведений огляд наукових досліджень дозволяє говорити, що не дивлячись на наявність значного наукового матеріалу в цій галузі, проблема контролю якості професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови в нових соціально-економічних і культурних умовах розвитку суспільства залишається недостатньо дослідженою. На сучасному етапі відсутній єдиний підхід до системи контролю якості професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови, критерії і показники ефективності контролю якості професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови та відповідні методи педагогічної діагностики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бернвальдт Т. Формування мотивації навчальної діяльності майбутніх учителів в умовах сьогодення. // Рідна школа. – 2011. – № 11. – С. 60-64.
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : Методичний посібник для студентів магістратури / С. С. Вітвицька. – Житомир : Житомир. пед. ун-т, 2003. – 232 с.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Ігнатенко Н. Компетентісно орієнтаційний підхід // Рідна школа. – 2008. – № 10. – 46 с.
5. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : Підручник / Колектив авторів під керівництвом С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 1999. – 320 с.
6. Пассов Е. И. и др. Мастерство и личность учителя: На примере преподавания иностранного языка. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Флинта : Наука, 2001. – 240 с.
7. Петров О. Лінгвосоціокультурна компетентність майбутніх учителів іноземних мов як педагогічне поняття. // Рідна школа. – 2008. – № 6. – С. 52 – 54.
8. Пуховська Л. П. Сучасні дослідження в галузі педагогічної освіти у країнах західної Європи / Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : Монографія / Л. П. Пуховська. – [за ред. І. А. Зязюна]. – К. : Видавництво "Віпол", 2000. – С. 565-589.
9. Савченко О. Професійна підготовка вчителів // Рідна школа – 2011. – № 11. – С. 45-47.
10. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів : Навчальний посібник: у 2 ч. – Ч.1: / За заг. ред. доктора педагогічних наук О. А. Дубасенюк. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2001. – 266 с.
11. Харківська А. А. Моніторинг професійного розвитку особистості у форматі Болонського процесу / А. А. Харківська // Питання професійної підготовки фахівців у сучасних педагогічних дослідженнях / за заг. ред. Г. Є. Гребенюка ; Міністерство мистецтва і туризму України. Луганськ. держ. інст. культури і мистецтв, Обл. метод. кабінет учб. закладів мистецтва та культури. – Х. : Стиль-Іздат, 2007. – С. 284–297.